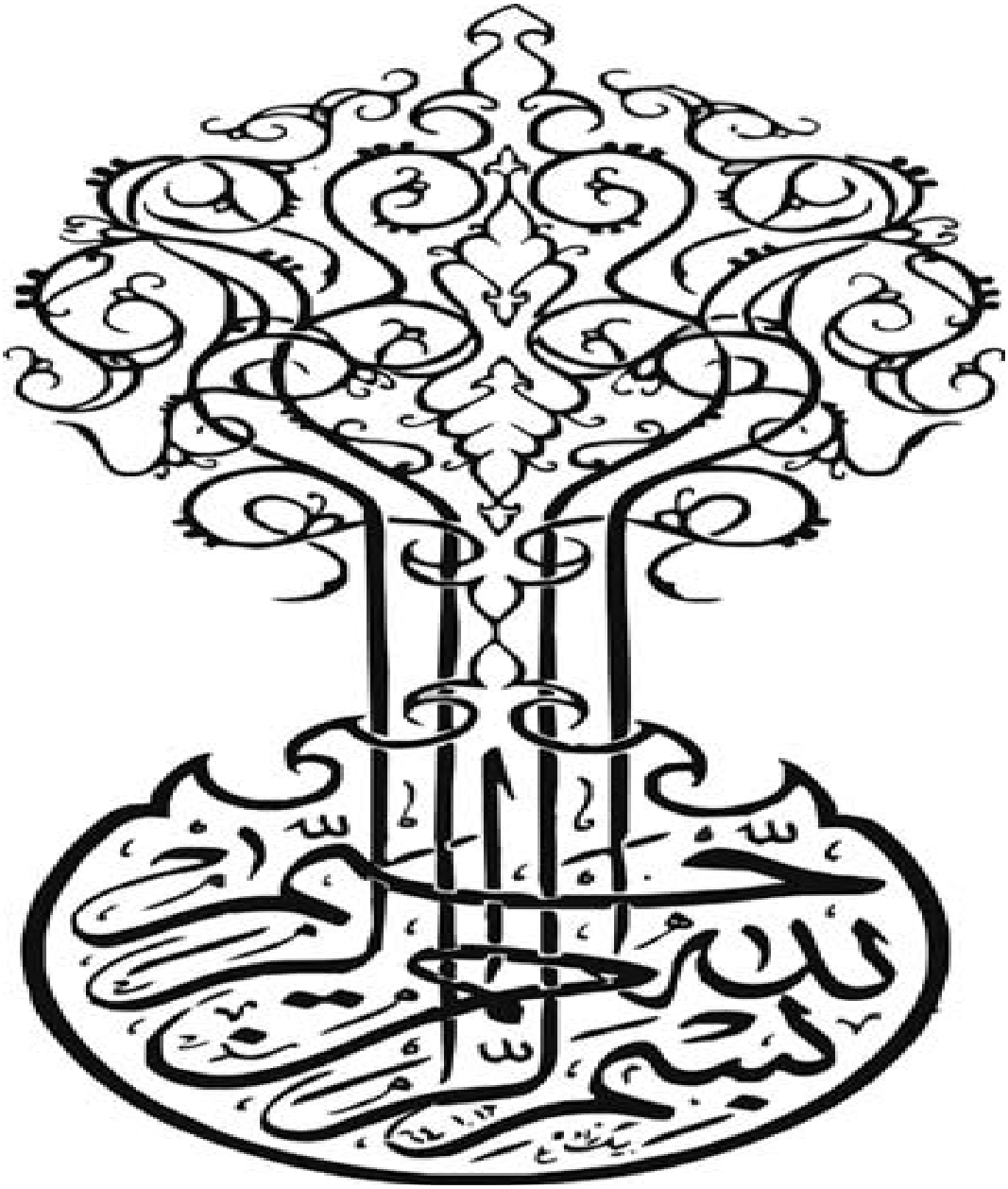
بسم الله الرحمن الرحيم

دانشگاه اراک

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

کارشناسی ارشدالهیات(علوم قرآن و حدیث)

بررسی و تحلیل عوامل صعود و سقوط انسان در قرآن

پژوهشگر

ریحانه ناطقی

استاد راهنما

جناب دکتر ابراهیم ابراهیمی

استاد مشاور

سرکار خانم دکتر کیوان احسانی

پائیز 1391

بسم ا... الرحمن الرحیم

بررسی و تحلیل عوامل صعود و سقوط انسان در قرآن

توسط:

ریحانه ناطقی

پایان نامه

ارائه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی از فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته الهیات(علوم قرآن و حدیث)

از

دانشگاه اراک

اراک-ایران

ارزیابی و تصویب شده توسط کمیته پایان نامه با درجه: .....

دکتر ابراهیم ابراهیمی (استاد راهنما و رئیس کمیته)..

دکتر کیوان احسانی(استاد مشاور) . . . . . .

دکتر علی حسن بیگی(استاد داور) . . . . . .

پائیز1391

تقدیم به

اسطوره های زندگیم، پناه خستگیم و امید بودنم

صلابت **پدرم**

که به استواری کوه قد برافراشت تا من را در سایه خود نگهبان باشد ودر طول زندگی، پشتیبانی استوار و مشوقی همیشگی برای من بود و همواره چراغ دلم را به نور امید روشن نگه داشته و رفاه و آسایش خود را فدای پیشرفت و ترقی من کرده است

مهربانی **مادرم**

دریای بی کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه رنج بود و وجودش برایم همه مهر

و **همسر مهربانم**

او که آفتاب مهرش در آستانه قلبم همیشه پابرجاست و هرگز غروب نخواهد کرد

سپاسگذاری

حمد و سپاس بی کران به درگاه خداوند مهربان که توفیق انجام این پروژه را

برایم فراهم کرد

همتم بدرقه راه کن ای طائر قدس که دراز است ره مقصد و من نو سفرم

اینجانب والاترین مراتب سپاس خود را ، به محضر تمام اساتید و معلمانِ فرزانه ای که در طول دوران تحصیل از الطاف خالصانه آنها بهرمند بوده ام ابراز می کنم.

تشکر و سپاس خود را تقدیم به جناب آقای **دکتر ابراهیم ابراهیمی** می نمایم که از راهنمایی ها و درایت ایشان در طول پژوهش برخوردار بوده ام و پایان این رساله، بدون دقت نظر ایشان میسّر نبود.

اتمام این رساله مرهون تلاش ، راهنمایی و یاری اساتید و بزرگوارانی است که خود را قدردان و سپاسگذار تمامی آنها می دانم و برای آنها از درگاه خداوند متعال توفیق روز افزون را خواستارم...

چکیده :

بررسی و تحلیل عوامل صعود و سقوط انسان در قرآن

توسط:

ریحانه ناطقی

پژوهش حاضرتحت عنوان بررسی و تحلیل عوامل صعود و سقوط انسان به بحثی قرآنی پیرامون این دو موضوع مهم می پردازد زیرا این مطلب از مواردی است که تمامی انسان ها با هر عقیده، مذهب و جنسیتی به دنبال آن هستند و تلاش می کنند با شناختن مفهوم سعادت و راههای رسیدن به آن ، از شقاوت و بدبختی در امان باشند. قرآن کریم با به کار بردن واژگانی چون سعادت و فلاح و فوز، پیروان خود را به سوی سعادت می خواند و فراوانی سخنان معصومین (ع) نشان از گستره و اهمیت موضوع دارد.نویسنده در این پژوهش ، عوامل و موانع صعود و سقوط انسان را در چهار فصل مورد برسی وتحلیل قرار داده است. فصل اول به بیان کلیات، فصل دوم مباحثی پیرامون خودشناسی و ضرورت آن، تعریف انسان از منظر قرآن وفلسفه خلقت انسان می باشد ، و در فصل سوم به بررسی عوامل صعود و سقوط انسان از منظر قرآن با تکیه برنظر محدثین و مفسرین پرداخته و در ادامه عوامل سعادت و شقاوت را مورد بحث و مداقه قرار داده است. از بررسی آیات این مهم بدست می آید که عامل اصلی سعادت انسان ایمان و عمل صالح می باشد و عامل اصلی شقاوت انسان نیز اعراض و سرپیچی از خداوند و فرامین او می باشد که در قالب گناه ، ظلم ،گمراهی و کفر و شرک و ...نمایان می شود.

کلید واژه ها: انسان، قرآن، سعادت، شقاوت

فهرست

عنوان **صفحه**

فصل اول: کلیات تحقیق

1-1 مقدمه..... 1

1_2 بیان مسأله..... 2

1_3 اهمیت و ضرورت تحقیق..... 3

1_4 پیشینهٔ موضوع..... 3

1_5 سوالات ویژهٔ تحقیق..... 5

1_6 فرضیه های تحقیق..... 5

1_7 اهداف تحقیق..... 5

1_8 روش تحقیق..... 6

فصل دوم: انسان شناسی

بخش اول:خودشناسی

2_1_1مقدمه 7

2_1_2 خودشناسی وضرورت آن..... 9

2_1_3 ارتباط خودشناسی باخداشناسی وسعادت..... 12

2_1_4 روایات خودشناسی 14

بخش دوم:جایگاه انسان در قرآن

2_2_1 کلمه ی «انسان » و مرادفات آن در قرآن 18

2_2_2 تعریف انسان درقرآن..... 21

2_2_3 صفات مثبت انسان در قرآن..... 22

2_2_3_1 کرامت وبرتری انسان..... 22

2_2_3_2 برخورداری از روح الهی..... 23

2_2_3_3 برخورداری از فطرت..... 23

2_2_3_4 برخورداری از وجدانی اخلاقی..... 24

2_2_3_5 برخورداری از نعمت عقل واندیشه..... 24

2_2_3_6 خلیفهٔ خدا بر روی زمین..... 25

2_2_3_7 ساختار دو بعدی انسان..... 26
2_2_3_8 اراده و اختیار انسانی..... 26
2_2_4 صفات منفی انسان در قرآن..... 27
2_2_4_1 کفرورزی 27
2_2_4_2 حیله گری 28
2_2_4_3 جدل پیشگی 28
2_2_4_4 شتابگری..... 29
2_2_4_ 5 ضعف و ناتوانی 29
2_2_4_6 حریص بودن انسان..... 30
2_2_4_7 زیاده خواهی و ثروت..... 30
2_2_4_8 طغیان گری در بی نیازی..... 31
2_2_4_9 بخل ورزی وممسک بودن..... 32
2_2_4_10 ناسپاس بودن 32
2_2_ 5 سر دوگانگی توصیف انسان در قرآن 33

بخش سوم: فلسفه آفرینش انسان

2_3_1 ضرورت بحث..... 35
2_3_2 فلسفه آفرینش انسان از منظر قرآن..... 36
2_3_2_1 عبادت 39
۲_۳_۲_۲ خلافت و جانشینی 39
2_3_2_3 آزمایش و ابتلاء 40
2_3_2_4 رحمت 41
2_3_3 نتیجه 42

فصل سوم:بررسی عوامل صعود و سقوط انسان

بخش اول: کلیات

3_1_1 مقدمه 44
3_1_2 واژه شناسی 46
3_1_3 سعادت وشقاوت در لغت 48
3_1_4 سعادت در اصطلاح 49
3_1_5 تعریف سعادت وشقاوت از دید محدثان..... 50
3_1_6 واژه سعادت وشقاوت در سخنان مفسرین..... 51
3_1_7 سعادت از دید فلاسفه 52
3_1_8 اقسام سعادت و شقاوت..... 54
3_1_8_1 طرفداران نظریه سعادت مادی و حسی 54
3_1_8_2 طرفداران نظریهٔ سعادت درونی وباطنی..... 54
3_1_8_3 طرفداران نظریهٔ سعادت روحانی..... 55
3_1_8_4 طرفداران سعادت جامع نگر..... 55

بخش دوم:بررسی عوامل سعادت

3_2_1 مقدمه 57
3_2_2 سیمای ایمان در قرآن کریم 58
3_2_2_1 ایمان در لغت 59
3_2_2_2 ارزش ایمان 62
3_2_2_3 متعلقات ایمان 62
3_2_2_3_1 ایمان به وجود خداوند 63
3_2_2_3_2 ایمان به عالم غیب 63
3_2_2_3_3 ایمان به معاد و روز قیامت 64
3_2_2_3_4 ایمان به پیامبری و پیامبران 65
3_2_3 عمل صالح 65
3_2_3_1 گسترهٔ عمل صالح 66
3_2_3_2 تأثیر «عمل» در سرنوشت 67
3_2_4 رابطه ایمان و عمل صالح در ارتباط با رستگاری 68
3_2_4_1 بخشش گناهان..... 69

3_2_4_2 حیات طیبه 69
3_2_4_3 پاداش جاودان..... 70
3_2_4_4 پاداش مضاعف 70
3_2_4_5 محبوب شدن در دلها 70
3_2_4_6 استجابت دعا 70
3_2_4_7 نورانیت و روشنی 71
3_2_5 تقوا 71
3_2_5_1 تقوا و رستگاری 73
3_2_5_2 ویژگی ها و سیمای متقیان در قرآن 73
3_2_6 تزکیه نفس 76
3_2_6_1 ارتباط رستگاری و سعادت با تزکیه نفس 79
3_2_6_2 نمونه های قرآنی تزکیه نفس 80
3_2_7 امر به معروف و نهی از منکر 82
3_2_7_1 امر به معروف و نهی از منکر در قرآن..... 84
3_2_8 نماز 85
3_2_9 زکات 87
3_2_9_1 ساختار و معنای لغوی زکات 87
3_2_9_2 معنای اصطلاحی زکات 88
3_2_9_3 اهمیت زکات در رستگاری 88
3_2_9_4 نمونه های زکات در قرآن 90
3_2_10 جهاد در قرآن..... 91
3_2_10_1 جهاد وسیله رستگاری 91
3_2_10_2 نمونه های جهاد در قرآن..... 93
3_2_10_2_1 جهاد بهترین تجارت با خدا 93
3_2_10_2_2 جهادگران امیدواران به رحمت الهی هستند 94
3_2_10_2_3 مومنان واقعی، جهادگرانند 95
3_2_10_2_4 جهادگران دارای عظیم ترین درجه الهی اند..... 95
3_2_10_2_5 اخلاص شرط جهاد است..... 95
3_2_10_2_6 جهاد به نفع خودتان است..... 96
3_2_10_2_7 جهاد؛ آزمایش الهی..... 96

3_2_11 صبر و سفارش به آن 96
3_2_11_1 صبر و رستگاری 97
3_2_11_2 صبر در آیات قرآن 99
3_2_12 استفاده از «وسیله» برای تقرب به خدا 101

بخش سوم: بررسی عوامل شقاوت

3_3_1 مقدمه 102
3_3_2 غفلت 102
3_3_2_1 آثار غفلت در شقاوت انسان 104
3_3_2_1_1 ضلالت و گمراهی 104
3_3_2_1_1_1 ارتباط ضلالت و گمراهی با شقاوت انسان 105
3_3_2_1_2 انکار معاد 105
3_3_2_1_3 نزول عذاب الهی در دنیا و سقوط در آتش جهنم 106
3_3_2_1_4 خود فراموشی 106
3_3_3 معصیت و گناه 107
3_3_4 ظلم و بیدادگری 107
3_3_5 باطل گرایی 108
3_3_6هواپرستی 109
3_3_7شیطان 110
3_3_7_1 برخی از کارهای شر شیطان در دیدگاه قرآن 111
3_3_7_1_1 وسوسه 111
3_3_7_1_2 امر به فحشا و زشتی‌ها 111
3_3_7_1_3 بازداشتن از یاد خدا 111
3_3_7_1_4 بد قولی و خلف وعده 111
3_3_7_1_5 شرک و انحراف 112
3_3_8 نمونه های قرآنی اسباب شقاوت 112
3_3_8_1 شیطان 112
3_3_8_2 تزلزل در ایمان 113
3_3_8_3 ظلم 113
3_3_8_4 عصیان 113

3_3_8_5 غفلت از حق 114
3_3_8_6 غفلت از قرآن 114
3_3_8_7 فسادگری 114
3_3_8_8 فسق 114
3_3_8_9 گمراهی 114
3_3_8_10 هواپرستی 115
3_3_8_11 احساس ایمنی از مکر خدا 115
3_3_8_12 ارتداد 115
3_3_8_13 اطاعت از کافران 115
3_3_8_14 افترا به خدا 115
3_3_8_15 اهانت به والدین 116
3_3_8_16 باطل گرایی و رو آوری به کفر 116
3_3_8_17 پذیرش غیر اسلام 116
3_3_8_18 تباهی عمل 116
3_3_8_19 تکذیب آیات 116
3_3_8_20 تکذیب انبیا 117
3_3_8_21تکذیب معاد 117
3_3_8_22خباثت 117
3_3_8_23 دنیاطلبی 117
3_3_8_24 سبکی اعمال 117
3_3_8_25 شرک 118
3_3_8_26 ظن باطل 118
3_3_8_27 عُجب 118
3_3_8_28 قتل 118
3_3_8_29 قطع رحم 118
3_3_8_30 کفر به آخرت 118
3_3_8_31 کفر به آیات خدا 119
3_3_8_32 کفر به اسلام 119
3_3_8_33 کفر به انبیا 119
3_3_8_34 کفر به خدا 119

3_3_8_35 کفر به کتابهای آسمانی 119
3_3_8_36 کفر به قرآن 120
3_3_8_37 نقض عهد 120
3_3_9 نتیجه 120

فصل چهارم: نتیجه گیری

4_1 خلاصه 121
4_2 نتیجه فصل دوم 122
4_3 نتیجه فصل سوم 124
4_4 پیشنهادات 125

منابع 126

فصل اول:

کلیات تحقیق

فصل اول

کلیات تحقیق

1_1 مقدمه

انسان در بینش و نگرش قرآنی، شگفت انگیزترین آفریده خداوند است. ظرفیت وجودی انسان که از پست ترین عناصر وجود (گل و منی) و برترین آن (روح) آفریده شده (مؤمنون /12 و حجر /29)، به گونه ای است که می تواند در عالی ترین مقام یعنی « قاب قوسین او ادنی » بنشیند و یا در پست ترین مقامات وجودی یعنی« کالانعام بل هم اضل » (اعراف/179) قرارگیرد. آفرینش انسان به گونه ای است که بتواند مقام خلافت الهی را به عهده گیرد (بقره /30) و توانایی آن را داشته باشد تا درک درستی از همه آفریده های والا و پست داشته باشد. از طرفی قرآن به عنوان معجزه جاویدان پیامبر بزرگوار اسلام (ص) برترین کتاب شناخت و معرفت است، کتاب انسان سازی و تربیت که تمامی راههای رستگاری در آن یادآوری شده است. قرآن کتاب نور، روشنایی و حکمت است که سعادت و نیک بختی انسانها را در پرتو عمل به مضامین بلند و نورانی خود تضمین نموده است؛ پاداش پیروان خود را بهشت برین و کیفر مخالفین خود را آتش قهر و غضب پروردگار معرفی کرده است . در یک کلام آنچه که انسان در راستای رسیدن به قرب الهی نیاز دارد، در این کتاب هدایت وجود دارد.قرآن به عنوان بهترین راهنما و دستور عمل برای رسیدن به سعادت و بهره گیری از همه لذت های مشروع دنیا و آخرت عوامل تحقق سعادت را برشمرده است.

پس باید افعال اختیاری یا "عواملی" که در قرآن به عنوان عامل، زمینه ساز و وسیله رسیدن به سعادت معرفی شده است، تبیین گردد و موانع بازدارنده معین شود زیرا شناخت عوامل صعود و سقوط انسان دو امر مهم و سرنوشت ساز برای فرد فرد انسانها می باشد، لذا تحقیق پیرامون این دو مسأله لازم و ضروری به نظر می رسد. لذا در این پژوهش سعی شده عوامل دستیابی به این خوشبختی و نیز نقطه ی مقابل آن در زندگی انسانها بررسی گردد، و برای رسیدن به این هدف سیر کاری ما در این پژوهش به قرار زیر می باشد:

ابتدا در فصل اول به بیان کلیات پرداخته و پس از فارغ شدن از این فصل در فصل دوم ابتدا موضوع خود شناسی و ضرورت بحث در این مورد را مورد تو جه قرار داده زیرا تا زمانی که انسان به خود شناسی نپردازد و پی به اهمیت و ضرورت آن نبرد نمی تواند به اعلی علیین عروج کند زیرا از طریق

خود شناسی است که انسان به خدا شناسی می رسد. در بخش دیگر این فصل بحثی راجع به انسان و مرادفات آن در قرآن خواهیم داشت و به تعریف انسان از منظر قرآن می پردازیم و سپس به بررسی صفات مثبت و منفی انسان پرداخته و سر دو گانگی توصیف انسان در قرآن را مورد مطالعه قرار می دهیم. و در بخش بعدی به بیان فلسفه آفرینش انسان پرداخته که بحثی لاینفک با موضوع بحث ما می باشد زیرا انسان تا زمانی که به ارزش وجودی خویش به عنوان خلیفهٔ الهی پی نبرد به طور حقیقی به دنبال سعادت خود نیز نخواهد بود.

در فصل سوم که بحث اصلی ما می باشد ابتدا به واژه شناسی کلماتی که در قرآن حول این موضوع وارد شده نظیر سعادت فوز و فلاح ، نجات، رستگاری شقاوت و....پرداخته و سپس کلمه سعادت و شقاوت را برای این پژوهش مناسب دیده و به بررسی لغوی و اصطلاحی آن می پردازیم و سپس به تعریف سعادت و شقاوت از دید محدثین و مفسرین و فلاسفه پرداخته و در ادامه اقسام سعادت و شقاوت را مورد توجه قرار داده و در انتها نیز به به بررسی عوامل سعادت از جمله ایمان، عمل صالح، تقوا و.... و عوامل شقاوت چون غفلت، شیطان، ظلمت، گناه و....پرداخته است. ودر آخر به این نتیجه می رسیم که راهنمایی بهتر از قرآن برای سعادت و شقاوت انسان وجود ندارد و خداوندی که ما را خلق نموده بهتر از همه می داند که رستگاری انسان در گرو چه اعمالی می باشد و از جمله مهمترین این عوامل همان اجرای اوامر خداوندی و دوری از نواهی ای که خداوند آن ها را به عنوان موانع بندگی و بالندگی در کتاب هدایتگر قرآن و توسط انبیا ذکر کرده است می باشد.

2ـ1 بیان مسأله

سعادت هر انسانی، مرهون تحقیق برای شناخت حق، تشخیص حق و در نهایت پیمودن راه حق است و همه انسان ها به حکم آفرینش و فطرتشان به دنبال رسیدن به سعادت و کمال هستند. برای پیمودن راه حق و رسیدن به سعادت باید موانع را شناخت و آن ها را از پیش رو برداشت.

ما در این پژوهش برآنیم که عوامل صعود و سقوط انسان را از منظر قرآن بررسی نمائیم ولی قبل از وارد شدن به بحث اصلی باید به بحث انسان در قرآن، فلسفهٔ خلقت و ضرورت خودشناسی پرداخت که مباحثی لاینفک با موضوع بحث ما می باشند و در واقع تا آدمی از ارزش وجودی خود باخبر نباشد و

نداند که برای چه آفریده شده و هدف عالی خالق از خلقتمان چه بوده و به ارزیابی حقیقت انسانی خود نپردازد، نمی توانیم به طور صحیح و کامل پی به اسباب صعود و سقوط خویش بریم. لذا بعد از این مباحث ضروری به بررسی مباحثی چون اسباب صعود و سقوط انسان از منظر قرآن می پردازیم و در واقع عواملی را که باعث می شود انسان به درجه اعلی انسانیت برسد و یا برعکس به اسفل السافلین سقوط کند رامعرفی می کنیم.

1_3 اهمیت و ضرورت تحقیق

از دیدگاه مکتب اسلام و قرآن انسان موجودی است دو بعدی یعنی انسان هم می تواند سیر صعودی پیدا کند و هم سیر نزولی، انسان هم دارای عقل و نفس لوامه است که او را به سوی خیر و فضیلت ها هدایت می کند و هم نفس اماره که او را به رذایل و فساد فرمان می دهد. این پژوهش جهت آشنایی خواننده با راهنمای رشد و کمال و موانعی که در این راه ها وجود دارد، است و او را در خویشتن شناسی کمک می کند، اهمیت این موضوع زمانی مشخص می شود که بدانیم اگر انسان کمالات و راه رسیدن به آن ها را بشناسد و به سوی آن گام بردارد به سعادت ابدی خواهد رسید و اگر انحطاط و موجبات را بفهمد از شقاوت ابدی دوری میکند.و شایستهٔ نام خلیفه الهی می شود. به بیانی دیگر سعادت یا شقاوت انسان در گرو دانستن و عمل کردن به آموزه های قرآن در این زمینه می باشد.

1_4 پیشینهٔ موضوع

بحث از صعود و سقوط انسان و مباحث اخلاقی از دیدگاه قرآن به دوره مؤسس بانی شریعت مقدس اسلام نبی اکرم (ص) و ائمه معصومین(ع) برمی گردد که در این باره رسول گرامی اسلام علاوه بر بیان آیات به توضییح و تبیین مسائل اخلاقی و اجتماعی پرداخته است و جملهٔ زیبای « انما بعث لامم مکارم اخلاق» آن حضرت و شیوهٔ ائمهٔ اطهار نمایانگر اهمیت موضوع می باشد و می توان گفت که تاریخچهٔ مطالعاتی این موضوع از آغاز تولد بشر و به ویژه دین مبین اسلام بوده است.آثار زیادی در بارهٔ عوامل صعود و سقوط انسان البته نه با این عنوان خاص و نه به شکل این پژوهش، بلکه مقارن با این

مطلب پدید آمده است، که مهمترین و با ارزشترین آنها همان کتاب حق، قرآن کریم می باشد که بقیه آثار نیز متأثر از قرآن کریم تألیف شده اند، می توان چنین ارزیابی کرد که از ابتدای قرون اسلامی تا زمان حال کتب و مقالات زیادی با تأثر از قرآن در این مورد به رشتهٔ تحریر در آمده است که با توجه به نسخ قدیمی و متن دشوار آن ها راه را برای پویندگان این دوره کمی دشوار می نماید، و کتب حاضر نیزدر حین ارزشمند بودن کتبی جامع و مانع نمی باشند و باید اضافه کرد که مقالات و پایان نامه ها نیز بیش از این که به بحث اصلی بپردازند گرفتار فرعیاتی چون: اکتسابی بودن یا ذاتی بودن سعادت و شقاوت یا ارادی و اختیاری بودن آن و.....شده اند.

از جمله آثاری که پیرامون این موضوع نگارش یافته می توان به آثار ذیل اشاره کرد:

کتب:

1ـ اخلاق در قرآن.آیت الله جوادی آملی.

2ـ اخلاق در قرآن، آیت الله مکارم شیرازی.

3ـ مقامات العارفین، آیت الله حسن زادهٔ آملی.

4ـ معراج السعاده، احمد بن محمد مهدی بن ابی‌ذرمشهور به ملا احمد نراقی.

5ـ جامع السعاده، ملا محمد مهدی نراقی.

6ـ افقهای کمال، سید محمد حیدر علی نژاد.

7ـ از ذره تا ذروه، محمود کاویانی.

ـ مقالات:

1ـ سعادت و شقاوت از دیدگاه فلسفه و دین، علی محامد، پژوهش های فلسفی کلامی، شماره7و8

2ـ سعادت و شقاوت از دیدگاه قرآن و حدیث، سید علی سجادی زاده، نشریه علوم و معارف قرآن

3ـ سعادت و شقاوت در حیات جاویدان از نگاه ابن سینا، حمید رضا خادمی، فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز. پائیز1386

ـ پایان نامه ها:

1ـ سعادت و شقاوت از دیدگاه قرآن و عهدین، مهری عرفانی

2ـ سعادت و شقاوت در قرآن، سید علی میر آفتاب

3ـ علل تکامل و انحطاط انسان در قرآن و حدیث، علی اصغر فضیلت

1ـ5 سوالات ویژۀ تحقیق

هر پژوهشی در پی پاسخ دادن به سوالات و فرضیات تحقیق پدید می آید، که با جمع آوری مطالب و توصیف و تحلیل آنها در صدد پاسخ دهی به آنها می باشد. در این نوشتار سوالاتی پیرامون موضوع مطرح شده که عبارت اند از:

1ـ از منظر قرآن علل صعود و سقوط انسان ها در چیست؟

2ـ از منظر قرآن انسان چگونه موجودی است؟

3ـ از منظر قرآن فلسفه خلقت انسان چه بوده است؟

4ـ ضرورت بحث از مسأله خودشناسی چیست؟

1ـ6 فرضیه های تحقیق:

انسان برترین مخلوق خداوند است.

عوامل سعادت و شقاوت انسان در همان اوامر و نواهی الهی نهفته می باشد.

1ـ7 اهداف تحقیق

بدون شک هر کار پژوهشی برای دستیابی به اهدافی صورت می پذیرد. در این تحقیق نیز یک هدف کلی و چندین هدف جزئی مد نظر است:

هدف کلی:

شناخت عوامل صعود و سوط انسان در قرآن

اهداف جزئی:

1ـ شناخت جایگاه حقیقی انسان.

2ـ بررسی فلسفه خلقت انسان.

3ـ آشنایی با ضرورت خود شناسی.

8ـ1 روش تحقیق

با عنایت به اینکه هر تحقیقی برای اینکه به سر منزل برسد باید از روش خاصی پیروی کند، روش تحقیق در این پژوهش کتابخانه ای می باشد.که با توجه به نوع مباحثی که در ارتباط با موضوع مطرح شده، تنها راه پیش روست.که در این روش محقق موظف است تا با استفاده از فیش برداری از کتب و منابع معتبر به گردآوری مطالب بپردازد.

بهره گیری از قرآن و تفاسیر معتبر مهم ترین روش در این نگارش بوده است. و نیز در این را بهره گیری از نرم افزارهای قرآنی چون جامع التفاسیر نور، مکتبه الطلاب و... در بسیاری از موارد کمک بزرگی در پیشرفت کار داشته است.